

Прилог за израду експозеа мандатара за састав нове Владе Републике Србије

Мрежа организација за децу Србије (у даљем тексту: МОДС) Вам се обраћа овим путем како би изразила очекивање да ће област права детета заузети високо место међу приоритетима Владе Републике Србије чије се формирање ускоро очекује. МОДС Вас из ових разлога позива као мандатара за састав нове Владе да у свом експозеу, као програму њеног будућег рада, искажете своју посвећеност побољшању квалитета живота деце у Србији и дефинишете конкретне активности које ће бити предузете ради остваривања наведеног циља. Уколико се унапређивање положаја деце препозна као посебна област у раду Владе већ у самом експозеу, то би представљало позитиван преседан.

Деца у Србији чине 17 одсто укупне популације, мада се њихов број налази у константном опадању. Индикатори о квалитету живота деце показују да побољшање положаја деце у Србији захтева виши степен политичке воље и фокуса јавности.

Према подацима УНИЦЕФ-а, индикатори здравственог стања деце указују да за 20 одсто деце није извршена правовремена и одговарајућа имунизација, а да близу 30 одсто деце млађе од 5 година нема правилну исхрану. Ово утиче на њихов даљи физички и ментални развој и чини их осетљивим за обољевање од разних болести. У области образовања и васпитања, 50 одсто деце старости 3 до 5 година не похађа предшколски програм наставе, а 91 одсто деце из сиромашних породица не похађа припремни предшколски програм. Чак 40 одсто деце је изложено насилним методама васпитања код куће.

Положај деце у Србији карактерише изразита неједнакост између различитих категорија деце, па су тако нарочито угрожена деца без родитељског старања, деца са сметњама у развоју, деца са инвалидитетом, деца ромске националности, као и деца из сиромашних породица. Деца са сметњама у развоју имају отежан приступ здравственим, образовним и услугама рехабилитације. Преко 6000 деце је тренутно одвојено од родитеља и налази се у систему алтернативног старања, при чему тај број наставља да расте. Око 80 одсто деце која су на

институционалном смештају, чине деца са сметњама у развоју. Ромска деца, нарочито ромске девојчице, заостају за општом популацијом деце по свим социо-економским индикаторима. Од укупног броја деце ромске националности, 64 одсто заврши основно образовање. Само 15 одсто ромских девојчица похађа средњу школу, док се 57 одсто њих склопи брак пре навршених 18 година живота.

Очекујемо да Влада настави рад на даљем унапређењу нормативног оквира за остваривање права детета, односно побољшању механизма за примену законских решења у пракси; у већој мери препозна напоре и допринос организација цивилног друштва које се баве остваривањем права детета на унапређењу и подизању квалитета живота све деце у Србији; и подржи њихово учешће у формулисању политика које се односе на децу, имајући у виду њихову стручност, непосредан рад са корисницима и искуство са терена. Управо на том трагу у параграфима који следе МОДС ће настојати да укаже на конкретне мере и активности у циљу унапређења положаја деце, у нади да ће оне постати саставни део Вашег експозеа.

Деца којој у раном узрасту буде пружена адекватна подршка, у одраслој доби остварују виши ниво запослености и дохотка, налазе се у бољем здравственом стању и показују мању склоност ка криминалитету или зависности од социјалне помоћи од оне која те ране могућности нису имала. Из ових разлога, МОДС позива нову Владу Републике Србије да посвети посебну пажњу смањењу неједнакости између различитих група деца и предузме мере усмерене ка решавању бројних проблема која стоје на путу остваривања права све деце – права да се без дискриминације правилно играју, развијају, образују и расту, односно да своје детињство проводе достојанствено, безбедно, здраво и срећно.

Унапређење институционалног оквира Владе Републике Србије за креирање и спровођење политике у области права детета

- Оснаживање улоге *Савета за права детета* Владе Републике Србије

Савет за права детета представља саветодавно тело Владе Републике Србије које је формирано 2002. године са задатком да усмерава креирање државне политике у области права детета и анализира ефекте примењених мера. Савет за права детета установљен је са задужењем да разматра законске предлоге који се односе на права детета и иницира доношење нових, прати примену преузетих међународних обавеза и спровођење националних прописа, као и да унапређује координацију између различитих органа државне управе.

Политике и мере које се односе на децу спадају у надлежности различитих ресорних институција. **Заправо, могло би се рећи да готово да не постоји секторска политика која нема посредан или непосредан утицај на децу.** Како би се осигурала координација активности и реализација планова који су по својој природи мултисекторски, од изузетне важности је да постоји снажан и оперативан Савет за права детета као средишње међуресорно координационо тело. У том смислу је и Европска комисија у *Извештају о скринингу за Поглавље 23* констатовала да је “од суштинског значаја” да се осигура да Савет за права детета има “одговарајуће ресурсе на располагању и да је оспособљен да извршава свој мандат и да делотворно врши надзор над спровођењем бројних акционих планова и стратегија у области права детета”.¹

Савет за права детета у постојећем сазиву формиран је Одлуком Владе Републике Србије у фебруару 2014. године за период од 4 године. Узимајући у обзир чињеницу да су у међувремену одржана два циклуса парламентарних избора која су довела до промена у саставу органа извршне

¹ На основу препорука Европске комисије Министарство правде је у Акционом плану за Поглавље 23 дефинисало следећу активност: “Унапређивање рада Савета за права детета и осигурати његову улогу у праћењу ефеката реформи, даљем обликовању политика, као и кроз обезбеђивање адекватних ресурса за спровођење ефикасног надзора и праћење примене акционих планова и стратегија у области права детета”.

власти, као и да доношење нових стратешких докумената, које предстоји у наредном периоду, захтева да се оснажи легитимитет Савета, МОДС сматра да би Влада по свом конституисању требало да формира нови Савет за права детета који би радио у пуном капацитету.

Један од приоритета Савета требало би да представља израда новог *Националног плана акције за децу* као стратешког документа Владе у ком ће бити дефинисане кључне мере које ће бити предузете у циљу унапређења положаја деце. Будући да се од Савета очекује да унапреди међусекторску сарадњу и обезбеди мултидисциплинани приступ у области остваривања права детета, у његов рад би требало да буду укључени представници свих релевантних министарстава и других органа државне управе, али и угледни стручњаци из области права детета и представници цивилног сектора. Осим тога, Савет би требало да развија сарадњу са Одбором за права детета Народне скупштине и органима Владе надлежним за праћење препорука тела УН, као и свим другим релевантним домаћим и међународним установама и организацијама које се баве правима детета.

- **Формирање Управе за права детета**

Канцеларија за људска и мањинска права и *Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања* у овом тренутку представљају једине органе државне управе који су, поред низа других области којима се баве, задужени за бригу о правима детета. МОДС сматра да такво решење не представља довољан институционални оквир за креирање и вођење политике према деци, посебно у светлу активности које новој Влади предстоје. Како би се оснажили институционални капацитети за вођење политике у области права детета, МОДС предлаже да се Законом о министарствима успостави *Управа за права детета* као орган управе у саставу министарства надлежног за социјална питања.

Управа за права детета била би задужена да пружа управну и стручну подршку Влади у формулисању политика за децу, нарочито у погледу израде нацрта закона и других прописа. Осим тога, Управа би пружала стручну и административно-техничку подршку Савету за права детета. На тај начин, формирањем Управе за права детета би истовремено били испуњени и захтеви из Акционог плана за Поглавље 23 који се односе на оснаживање капацитета Савета за права детета.

Развој нормативног оквира за остваривање права детета у Републици Србији

- Усвајање *Националног плана акције за децу*

Национални план акције за децу, усвојен 2004. године као стратешки документ Владе Републике Србије који утврђује општу политику државе према деци, престао је да важи 2015. године. Комитет за права детета Уједињених нација охрабрује земље које су ратификовале Конвенцију о правима детета да развију овакве кровне документе у којима је дефинисана државна политика према деци, са конкретним и мерљивим планом мера и активности, у складу са највишим међународним стандардима утврђеним у овој области.

Усвајањем новог *Националног плана акције за децу* Влада би потврдила највиши степен посвећености остваривању права детета. Процесом израде Националног плана требало би да координира Савет за права детета. Нови Национални план акције за децу требало би да буде креиран у широком консултативном процесу у који би биле укључене организације цивилног друштва и шира јавност, укључујући и саму децу. Савет за права детета би био задужен да прати реализацију Националног плана, односно да спроводи евалуацију постигнутих резултата.

- Усвајање *Националне стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља*

Национална стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља, усвојена 2008. године, такође је престала да важи 2015. године. Нова Влада би требало да започне процес израде и усвајања нове Националне стратегије, а потом и Акционог плана за њено спровођење. Усвајањем и спровођењем нове Националне стратегије Република Србија би испунила обавезу утврђену Конвенцијом о правима детета да предузме мере како би се обезбедила заштита деце од свих облика насиља. Такође, усвајање овог документа предвиђено је и Акционом планом за Поглавље 23. Како је делотворну заштиту деце од насиља могуће остварити само кроз партнерство различитих сектора, у процес израде Националне стратегије би требало да буду укључене

организације цивилног друштва као и сви други релевантни актери. Координациону улогу у процесу израде Националне стратегије требало би да има Савет за права детета.

- *Иновација Протокола за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања*

У циљу успостављања међусекторске сарадње на заштити деце од насиља у оквиру имплементације *Националног плана акције за децу* из 2004. године, 2005. године усвојен је *Општи протокол за заштиту деце од злостављања и занемаривања*, а потом и посебни протоколи за поједине секторе.² Након што Влада буде усвојила нови *Национални план акције за децу* и нову *Националну стратегију за превенцију и заштиту деце од насиља*, требало би спровести ревизију Општих и посебних протокола за заштиту децу од насиља и њихову примену учинити обавезујућом.

- *Доношење Закона о правима детета*

Како би се заокружио нормативни оквир за остваривање права детета, требало би донети *Закон о правима детета* који би дефинисао основне принципе, појмове, права и надлежности у овој области. Као полазну основу за израду овог Закона требало би прихватити преднацрт који је 2011. године представио Заштитник грађана.

- *Доношење Закона о потврђивању Факултативног протокола уз Конвенцију о правима детета о процедури подношења притужби Комитету за права детета*

Република Србија је 2012. године потписала трећи *Факултативни протокол уз Конвенцију о правима детета о процедури подношења притужби Комитету за права детета*. Међутим,

² У питању су: Посебни протокол о поступању полицијских службеника у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања (2006), Посебни протокол за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања, и занемаривања у образовно-васпитним установама (2007), Посебни протокол о поступању правосудних органа у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања (2009), Посебни протокол за заштиту деце у установама социјалне заштите од злостављања и занемаривања (2006), Посебни протокол здравствене заштите за заштиту деце од злостављања и занемаривања (2009).

Народна скупштина овај протокол још увек није ратификовала. Самим тим, деца Србије није омогућено да затраже заштиту на међународном нивоу у ситуацијама када сматрају да државни механизми нису адекватно одговорили на њихове жалбе. Из ових разлога, МОДС позива Владу да Народној скупштини упути Предлог закона о потврђивању овог протокола.

- Наставак рада на усаглашавању политика у области права детета са међународним стандардима утврђеним под окриљем Уједињених нација, Савета Европе и Европске уније

Основни задатак Владе у овој области требало би да представља стварање услова за пуно спровођење *Конвенције Уједињених нација о правима детета*. Средином 2015. године, Влада је Комитету Уједињених нација за права детета доставила *Други и Трећи периодични извештај о примени Конвенције о правима детета*. Комитет је Влади упутио листу питања у вези са достављеним извештајем и спровођењем Конвенције. Након што размотри сав прикупљени материјал и саслуша излагање Владе, које би требало да се одржи у јануару 2017. године, Комитет ће формулисати одговарајуће препоруке за унапређење стања права детета и доставити их Влади. Очекује се да ће Комитет своје препоруке упутити Влади средином 2017. године.

Имајући у виду непосредан рад са корисницима, познавање ситуације и прилика на терену и експертизу коју поседују, организације цивилног друштва које се баве остваривањем права детета могу дати допринос у припреми одговора на питања Комитета. Осим тога, организације цивилног друштва могу имати значајну улогу у праћењу имплементације Владиних мера на унапређењу положаја деце, као и препорука које буду стигле од Комитета. У складу са тим, очекујемо даље унапређење учешћа организација цивилног друштва у процесима припреме, доношења и праћења примене прописа којима се уређују питања релевантна за остваривање права детета.

МОДС позива Владу да обрати пажњу на документ под називом *Стратегија Савета Европе за права детета (2016-2021): Изградња Европе за и са децом* који је почетком марта 2016. године усвојио Комитет министара Савета Европе. МОДС сматра да би Република Србија као чланица Савета Европе требало да се укључи у спровођење овог документа, односно да приликом дефинисања своје политике према деци узме у обзир циљеве и приоритете који су њиме утврђени.

Током априла 2016. године Влада Републике Србије усвојила је *Акциони план за Поглавље 23*, а који је претходно потврдила Европска комисија. МОДС нарочито поздравља то што је Влада

у оквиру овог Акционог плана дефинисала циљеве који се односе на заштиту права деце и особа са инвалидитетом, односно унапређење положаја малолетника пред правосудним органима. У вези с тим, Влада би требало да препозна МОДС и друге организације цивилног друштва као партнере у процесу спровођења активности које су предвиђене овим документом.

- Формирати Савет за права детета
- Формирати Управу за права детета
- Усвојити Национални план акције за децу
- Усвојити Националну стратегију за превенцију и заштиту деце од насиља
- Иновирати Општи и посебне протоколе за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаравања
- Донети Закон о правима детета
- Донети Закон о потврђивању Факултативног протокола уз Конвенцију о правима детета о процедури подношења притужби Комитету за права детета